

Baaniyam — Tirada Toban

Kacitaanka iyo Burburka Quruumaha: Shaabadaynta 144,000 iyo Taariikhda Nebiyadeed ee Qarsoon ee Daanyeel 11:10–16

Jeff Pippenger
2025-04-16

Mawduuca ku jira aayadaha kow iyo tobnaad iyo laba iyo tobnaad waa koritaanka iyo dhicitaanka boqorka koonfureed, sida ay tahay koritaankii iyo dhicitaankii ugu dambeeyey ee Maraykanka oo lagu metelay madaxweynihii ugu dambeeyey ee ku xusan aayadda labaad, kaas oo ah wakiilka dhulka ee ugu dambeeya ee xoogga masduulaaga; iyo koritaankii iyo dhicitaankii ugu dambeeyey ee Qaramada Midoobay oo lagu metelay aayadaha saddexaad iyo afraad. Aayadaha shanaad ilaa sagaalaad waxay metelaan taariikhda awoodda baabawnimada laga bilaabo 538 ilaa 1798. Sanadka 538 wuxuu calaamadeeyaa awood-siinta awoodda baabawnimada, 1798-na wuxuu calaamadeeyaa nabarkii dhimashada lahaa ee baabawnimada, sidaa darteed aayadaha shanaad ilaa sagaalaad waxay metelaan koritaankii iyo dhicitaankii ugu dambeeyey ee bahalka. Aayadda tobnaad waxay calaamadeysaa 1989 sidii dhicitaankii boqorka koonfureed, sida lagu metelay Midowgii Soofiyeeti ee hore.

“Quruun kasta oo soo galay masraxa waxqabadka waxaa loo oggolaaday inay meesheeda dhulka qabsato, si loo arko inay fulin doonto iyo in kale ujeeddada ‘Ilaaliyaha iyo Kan Quduuska ah.’ Wax sii sheegiddu waxay raadraacday koritaankii iyo dhicitaankii boqortooyooyinkii waaweynaa ee dunida—Baabuloon, Maado-Faaris, Giriig, iyo Rooma. Mid kasta oo kuwan ka mid ah, sida quruumaha awoodda ka yarba, taariikhdu way is-celisay. Mid kastaaba waxay lahayd xilligeedii imtixaanka, mid kastaaba way fashilantay, ammaanteedii way libdhay, xooggeediina waa ka tegey, meesheedana mid kale ayaa qabsaday....”

“Koritaanka iyo dhicitaanka quruumaha sida loogu muujiyey bogagga Qorniinka Quduuska ah, waa inay ka bartaan sida aan qiimo lahayn ammaanta dibadda ah iyo tan dunyadu oo keliya. Baabuloon, iyadoo leh awooddeeda oo dhan iyo haybaddeeda, oo aan dunideenu tan iyo markaas wixii la mid ah arag,—awood iyo haybad dadkii wakhtigaas u muuqatay kuwo aad u sugan oo waara,—sidee bay gebi ahaanba u dhammaatay! Sida ‘ubaxa cawska’ ayay u baabba’day. Sidaas oo kale ayay u baabba’daan wax kasta oo aan Ilaah aasaas u ahayn. Keliya waxa ku xidhan qasdigiisa oo muujinaya dabeecaddiisa ayaa sii jiri kara. Mabaadi’diisu waa waxyaalaha keliya ee dunideenu taqaan ee aan isbeddelin.” Education, 177, 184.

Aayadaha kow iyo tobnaad iyo laba iyo tobnaad waxay tilmaamayaan kacitaankii ugu dambeeyey iyo dhicitaankii boqorka koonfureed, sida uu Ruushku u metelo. Aayadaha saddex iyo tobnaad ilaa shan iyo tobnaadna waxay tilmaamayaan kacitaankii ugu dambeeyey iyo dhicitaankii Maraykanka. Dhammaan sheekada waxsii sheegista ee cutubka kow iyo tobnaad waxa lagu dhisay qaab-dhismeedka kacitaanka iyo dhicitaanka boqortooyooyinka. Ardayga waxsii sheegista waa inuu tixgeliyaa xaqiiqadan haddii uu doonayo inuu yeesho wax suurtagalnimo ah oo uu si sax ah ugu qaybiyo farriinta waxsii sheegista ee cutubka kow iyo tobnaad.

Aragtida aasaasiga ah ee Daanyeel cutubka kow iyo tobnaad waa in uu ka kooban yahay tusaalooyin soo noqnoqda oo ku saabsan koritaanka iyo dhicitaanka boqortooyooyinka. Markii Sister White ay tiri, “Sidaas ayay ku baabba’een boqortooyadii Maado-Faaris, iyo boqortooyooyinkii Giriigga iyo Rooma,” waxay “Giriigga” u aqoonsanaysaa masduulaagga, “Rooma” bahalka, halka “Maado-Faaris” ay u aqoonsanayso nebiga beenta ah. Waxay tilmaamaysaa koritaanka iyo dhicitaanka ugu dambeeya ee boqortooyada ugu dambaysa ee dunida, taas oo ka kooban masduulaagga, bahalka, iyo nebiga beenta ah, kuwaas oo bilaaba koritaankooda xeerka Axadda, oo dunidana u hoggaamiya Armageddoon si ay u rumoobaan Muujintii 16:12–21. Waxay dadka Ilaah ku hagaysaa “koritaanka iyo dhicitaanka quruumaha sida loogu caddeeyey bogagga Qorniinka Quduuska ah” inay tahay aragtida la adeegsanayo si “loo barto sida aan waxba u ahayn ammaanta dibadda iyo tan dunyadeed oo keliya.”

Sababta aynu ugu baahan nahay “inaynu baranno sida ay u tahay wax aan qiimo lahayn ammaanta dibadda iyo tan dunyadaba,” waa si aynu u sii fahanno in wax kasta ay baabba’aan “oo aan Ilaah saldhig u ahayn.” Sidaas darteed, waa arrin nolol iyo geeri ah in Ilaah saldhig kuu yahay ama aanu saldhig kuu ahayn. Halkaas marka fikirku ka gaadho horumarkiisa, Sister White waxay markaas qeexaysaa waxa ay ka dhigan tahay in Ilaah saldhig kuu yahay, markay tidhaahdo, “Keliya waxa ku xidhan qasdigiisa oo muujiya dabeecaddiisa ayaa waari kara.” Waxay imminka sharraxday in wax kasta oo aan ku taagnayn saldhigga Ilaah ay baabba’aan, iyo in laba shuruudood lagu garto waxa lagu dul dhisay saldhigga: in shaygu “ku xidhan yahay qasdigiisa,” iyo in uu yahay wax “muujiya dabeecaddiisa.” Dabeecaddiisu waa saldhiggiisa.

Markaas weedha ugu dambaysa ee tuduca ayay ku sheegaysaa in “Mabaadi’ diisu ay yihiin waxyaabaha keliya ee dunideenu taqaan ee adkaysiga leh.” Dabeecadda Ilaah waa mabaadi’ diisa, mabaadi’ diisuna waxay muujiyaan dabeecaddiisa. Waa arrin nolol iyo geeri ah sida aadanuhu ula xidhiidho Ilaah oo ah aasaaska wax kasta. Waxaan ku doodayaa in qaab-dhismeedka aasaasiga ah ee Daanyeel cutubka kow iyo tobnaad lagu dhisay qisada koritaanka iyo dhicitaanka boqortooyooyinka. Waxa jira tuduc uu waxyigu noogu sheego nooc daraasad ah oo sax ah.

“Waxaa jira daraasad taariikheed oo aan la cambaaraynayn. Taariikhda quduuska ah waxay ka mid ahayd maaddooyinkii lagu baran jiray dugsiyadii nebiyada. Diiwaanka waxyaalihii uu quruumaha kula macaamilay waxaa laga dhex raadin jiray raadadkii Rabbiga. Sidaas oo kale maanta waa inaynu ka fiirsannaa sida Ilaah ula macaamilo quruumaha dunida. Waa inaynu taariikhda ku aragnaa rumoobidda wax sii sheegidda, aynu daraasaynaa hawlgalka Qaddarinta Ilaah ee dhaqdhaqaaqyadii waaweynaa ee dib-u-habaynta, oo aynu fahamnaa sida dhacdooyinku u horumarayaan marka quruumaha loo abaabulayo dagaalka ugu dambeeya ee muranka weyn.” The Ministry of Healing, 441.

Daraasad taariikheed oo quduus laga dhigay waxaa lagu gartaa in la barto sida Ilaah ula macaamilay quruumaha dhulka, iyo weliba hoggaamintiisa daryeelka leh ee dhaqdhaqaaqyadiisa dib-u-habaynta; sidaas darteed taariikh quduus laga dhigay waxa ay ka kooban tahay xariiq dibadeed iyo xariiq gudahaba oo daraasadeed. Ujeeddada taariikhda loogu adeegsado xaqiijinta Erayga nebinnimada ee Ilaah waa in taariikhdaas nebinnimada ah loo adeegsado si “loo fahmo horusocodka dhacdooyinka ku jira isu-dubbaridka quruumaha ee colaadda ugu dambaysa ee

khilaafka weyn.” Baaragaraafkii hore ee laga soo xigtay Sister White waxaa laga soo qaatay sharraxaad aad u iftiinsan oo ku saabsan baahida loo qabo in la dhiso hannaan nebinnimo oo taariikh quduus ah kaas oo ku dhisan qaab-dhismeedka aasaasiga ah ee uu matalo “koritaanka iyo dhicidda” boqortooyooyinka.

“Diyaar-garow ahaan loogu talagalay hawsha Masiixiga, kuwo badan waxay u haystaan inay lagama maarmaan tahay in la helo aqoon ballaadhan oo ku saabsan qoraallada taariikhiga ah iyo kuwa fiqiga. Waxay u maleeyaan in aqoontan ay u noqon doonto caawimaad xagga baridda injiilka. Laakiin daraasaddooda hawl-badani ku dheehan tahay ee ku saabsan fikradaha dadka waxay u janjeertaa inay daciifiso adeegooda, halkii ay ka xoojin lahayd. Markaan arko maktabado ay ka buuxaan jildad culus oo xanbaarsan aqoonta taariikhiga ah iyo tan fiqiga, waxaan is idhaahdaa, Maxaa lacag loogu bixiyaa wax aan kibis ahayn? Cutubka lixaad ee Yooxanaa wuxuu inoo sheegayaa wax ka badan inta laga heli karo shuqulladaas oo kale. Masiixu wuxuu leeyahay: ‘Anigu waxaan ahay Kibistii Noloshu; kii ii yimaadaa weligiis ma gaajoon doono; kii i rumaystaana weligiis ma harraadi doono.’ ‘Anigu waxaan ahay Kibista nool oo samada ka soo degtay; haddii nin cuno Kibistan, weligiis wuu noolaan doonaa.’ ‘Kii i rumaystaa wuxuu leeyahay nolol weligeed ah.’ ‘Erayada aan idinkula hadlo, waa ruux waana nolol.’ Yooxanaa 6:35, 51, 47, 63.”

“Waxaa jira daraasad taariikheed oo aan la cambaaraynayn. Taariikhda quduuska ahi waxay ka mid ahayd culuumtii lagu baran jiray dugsiyadii nebiyada. Diiwaanka macaamilkiisii quruumaha lala yeeshay waxaa laga raacay raadadii Rabbiga. Sidaas oo kale maanta innaguna waa inaynu ka fiirsannaa sida Ilaah ula macaamilay quruumaha dunida. Waa inaynu taariikhda ku aragnaa rumoobidda waxsii sheegyada, aynu daraasayno hawlgalka Hanuunka Rabbaaniga ah ee dhaqdhaqaaqyada waaweyn ee dib-u-habaynta, oo aynu fahamnaa horusocodka dhacdooyinka marka quruumaha loo abaabulayo iska horimaadka ugu dambeeya ee muranka weyn.”

Daraasad noocaas ahi waxay bixin doontaa aragtiyo ballaadhan oo dhammaystiran oo ku saabsan noloshu. Waxay naga caawin doontaa inaan wax ka fahanno xidhiidhadeeda iyo isku-tiirsanaanteeda, sida yaabka leh ee laynoogu xidhay walaaltinnimada weyn ee bulshada iyo quruumaha, iyo ilaa heerka weyn ee dulmiga iyo hoos-u-dhigista xubin keliya ay uga dhigan tahay khasaare dhammaanteen.

“Laakiin taariikhdu, sida caadi ahaan loo derso, waxay ku saabsan tahay guulaha aadanaha, guulihisa dagaallada, iyo sida uu ugu guulaystay helidda awood iyo weynaan. Doorka Ilaah ee arrimaha dadka lagama jeesto. In yar baa daraaseeya sida ujeeddadiisu uga hirgasho koritaanka iyo dhicitaanka quruumaha.

“Waxaana, ilaa xad weyn, fiqiga, sida loo barto oo loo dhigo, uu yahay oo keliya diiwaan mala-awaal bini’aadmi ah, oo adeegaya oo keliya inuu ‘talada ku madoobeeyo erayo aan aqoon lahayn.’ Marar aad u badan ujeeddada buugaagtan tirada badan loo ururiyo ma aha sidaas uun rabitaan ah in la helo cunto maskaxda iyo nafta ah, sida ay u tahay hammuun lagu doonayo in lagu barto faylasuufiinta iyo fiqiyayaasha, iyo rabitaan lagu doonayo in Masiixiyadda dadka loogu soo bandhigo erayo iyo qodobo cilmi-ku-dheehan.”

“Ma aha buugaagta la qoro oo dhan kuwa u adeegi kara ujeeddada nolol quduus ah. ‘Iga barta,’ ayuu yidhi Macallinkii Weynaa, ‘harqoodkayga korkiinna qaata,’ ‘dabacsanaantayda iyo is-hoosaysiintayda barta.’ Kibirkiinna garaadeed idinma caawin doono inaad la xiriirtaan nafaha halaagsamaya sababo la xiriira baahi ay u qabaan kibista nolosha. Markaad buugaagtan baranaysaan waxaad u oggolaanaysaan inay qaataan meeshi casharrada wax-ku-oolka ah ee ay ahayd inaad Masiixa ka barataan. Natiijooyinka daraasaddan dadka laguma quudiyo. Aad bay u yar tahay in baadhitaanka maskaxda sidaa u daaliya uu keeno wax ka caawinaya qof inuu noqdo shaqaale ku guulaysta nafaha.”

Badbaadiyuhu wuxuu u yimid “inuu masaakiinta injiilka ugu wacdiyo.” Luukos 4:18. Waxbariddiisii wuxuu ku adeegsaday erayada ugu fudud iyo calaamadaha ugu cadcad. Waxaana la yidhi “dadkii caadiga ahaa si farxad leh bay u dhegaysan jireen.” Markos 12:37. Kuwa doonaya inay wakhtigan shaqadiisa qabtaan waxay u baahan yihiin garasho ka sii qoto dheer oo ku saabsan casharrada uu bixiyey.

“Erayada Ilaaha nool waa waxbarashada ugu sarraysa wax kasta oo waxbarasho ah. Kuwa dadka u adeega waxay u baahan yihiin inay cunaan kibista nolosha. Taasu waxay siin doontaa xoog ruuxi ah; markaasay diyaar u ahaan doonaan inay u adeegaan dadka nooc kasta leh.” The Ministry of Healing, 441–443.

Walaal White waxay sii qeexaysaa in garashada sida xoogga Ilaah uga dhex shaqeeyo dejinta boqorro iyo ka qaadista boqorro iyada oo ku salaysan doorashooyinka boqorka ay tahay falsafadda runta ah ee daraasadda taariikhda.

“Taariikhda quruumaha dhexdeeda, kan barta Erayga Ilaah wuxuu arki karaa rumoobidda tooska ah ee waxsii sheegidda rabbaaniga ah. Baabuloon, ugu dambayntii la jajabiyey oo la burburiyey, way dabar go’day, maxaa yeelay xilligii barwaaqadeeda taliyayaasheedu waxay isu haysteen inay Ilaah ka madax-bannaan yihiin, oo ammaanta boqortooyadoodana waxay u nisbeeyeen waxqabadka aadanaha. Boqortooyadii Maadooyinkii iyo Beershiyaanku waxaa ku dhacday cadhadii Samada, maxaa yeelay dhexdeeda sharciga Ilaah waxaa lagu tuntay cagaha hoostooda. Cabsida Rabbiga meel kuma ay lahayn qalbiyada intooda badan ee dadka. Xumaan, cay Ilaah ka dhan ah, iyo musuqmaasuq baa talinayey. Boqortooyooyinkii ka daba yimidna waxay ahaayeen kuwo ka sii liita oo ka sii fasaadsan; kuwaasina waxay ku sii degen, hoos iyo hoosba, miisaanka qiimaha akhlaaqda.”

“Awoodda uu taliye kasta oo dhulka jooga adeegsado waa mid Samadu bixisay; guushiisuna waxay ku xidhan tahay sida uu u isticmaalo awooddaas sidaas loo siiyey. Mid kasta waxaa ku socota erayga Ilaalada rabbaaniga ah: ‘Waxaan kuu xidhay suun, in kastoo aadan i aqoon.’ Ishacyaah 45:5. Mid kastaana hadalladii waagii hore Nebukadnesar lagula hadlay ayaa u ah casharka nolosha: ‘Dembiyadaada xaqnimo ku jebi, xumaatooyinkaagana masaakiinta u naxariisid ku fogee; bal inay taasu xasilloondaada sii dheereyso aawadeed.’ Daanyeel 4:27.”

“In waxyaalahanas la garto,—in la garto in ‘xaqnimadu qaran bay sarraysiisaa;’ in ‘carshigu xaqnimo lagu adkeeyo,’ oo ‘naxariis lagu tiiriyo;’ in la aqoonsado dhaqan-galka mabaadi’dan marka ay ka muuqdaan muujinta xoogga Kan ‘boqorro ka qaada, oo boqorro taaga,’—taasu waa in la garto falsafadda taariikhda. Maahmaahyadii 14:34; 16:12; 20:28; Daanyeel 2:21.

“Erayga Ilaah oo keliya ayaa arrintan si cad loogu muujiyey. Halkan waxaa lagu tusay in xoogga quruumaha, sida kan shakhsiyaadka, aanu ku jirin fursadaha ama sahayda u muuqata inay ka dhigayaan kuwo aan laga adkaan karin; kuma jiro weynida ay ku faanaan. Waxa lagu cabbiraa daacadnimada ay ugu gutaan qasdiga Ilaah.” Prophets and Kings, 501, 502.

Mawduuca aayadaha kow iyo tobnaad iyo laba iyo tobnaad ku jiraa waa kacitaanka iyo dhicitaanka boqorka koonfureed, hase yeeshee si ka sii muhiimsan aayadahani waxay calaamad u yihiin shaabadaynta boqolka iyo afar iyo afartan iyo afarta kun, iyo imtixaankii labaad ee saddexda imtixaan ee bilowday wakhtiga dhammaadka sannadkii 1989 sida lagu matalay aayadda tobnaad.

Shaabadeyntaas waxaa metelayaa Daanyeel oo ku jira godka libaaxyada, saddexdii mudane oo ku jira foornada dabka kulul, Daanyeel iyo saddexdii mudane oo u ducaysanaya inay fahmaan riyadii Nebukadnesar ee taallada xayawaanka ee cutubka labaad, Daanyeel oo cutubka sagaalaad ku tukanaya ducadii Laawiyyintii lix iyo labaatanaad, kuwa caqliga leh ee garanaya korodhka aqoonta, Yashuua oo dembigiisii laga qaaday Sekaryaah cutubka saddexaad, Serubaabel oo ku jira cutubka afraad, Yuusuf oo noqday taliyaha labaad ee Masar, xertii oo toban maalmood ku sugnaa qolka sare ka hor Bentakostiga, Milleriyiintii shirkii teendhada ee Exeter, Laasaros oo hormuud ka ahaa socodkii Gelitaankii Guusha, iyo boqol iyo afar iyo afartan kun ee Muujintii cutubka toddobaad.

Aayadda kow iyo tobnaad waxay timid sannadkii 2014 bilowgii dagaalkii Yukreyn, oo bishii Luulyo ee 2023 tijaabadii muuqaalka ahayd, halkaas oo dadka Ilaah “la caddaynayo,” ay bilaabatay. Sadarka shanaad ee cutubka kow iyo tobnaad waa aayadaha saddex iyo toban ilaa shan iyo toban.

Dulmar Guud ee Sadarka Shanaad

Waayo, boqorka woqooyi wuu soo noqon doonaa, oo wuxuu soo bixin doonaa ciidan tiro badan oo ka sii weyn kii hore; oo hubaal ahaan ayuu iman doonaa sannado dabadeed isagoo wata ciidan weyn iyo maal badan. Oo wakhtiyadaas qaar badan ayaa ka hor kici doona boqorka koonfureed; weliba kuwa dadkaaga wax dhaca ayaa isa sarraysiin doona si ay u adkeeyaan riyadii; laakiinse way dhici doonaan. Sidaas daraaddeed boqorka woqooyi wuu iman doonaa, oo wuxuu tuuri doonaa tuulmo, oo wuxuu qabsan doonaa magaalooyinka aad loo deyray; oo cududaha koonfureeduna ma adkaysan doonaan, dadkiisa la doortayna ma adkaysan doonaan, mana jiri doonto xoog lagu adkaysto. Daanyeel 11:13–15.

Aayadahani waxay rumoobeen sannadkii 200 BC, waxayna tilmaamayaan Dagaalkii Panium, kaas oo ka kooban boqorradii iska soo horjeeday iyo isbahaysiyadoodii; aayadahani sidoo kale waa barta taariikhda ee Roomaankii jaahiliga ahaa markii ugu horraysay isku muujiyey taariikhda Daanyeel kow iyo toban. Aayadahani waxay ka kooban yihiin koritaankii ugu dambeeyey iyo dhicitaankii boqortooyadii lixaad ee wax sii sheegidda Kitaabka Quduuska ah, hase yeeshee sidoo kale waxay ka kooban yihiin taariikhda kitaabiga ah ee Masiixu ku booqday Kaysariya Filibbi, halkaas oo Butros ku meeleevo shaabadaynta boqol iyo afar iyo afartan kun. Taariikhdani waxay tusaale u tahay shaabadaynta boqol iyo afar iyo afartan kun iyada oo la gaadhay imaatinka tii saddexaad ee saddexda imtixaan ee cutubka laba iyo tobnaad, oo ka kooban in la “daahiriyo, cadaan laga dhigo, oo la tijaabiyo.”

Saddexdan aayadood waxay horseedaan aayadda lix iyo tobnaad halkaas oo sharciga Axadda ee Maraykanka lagu matalay. Markii shirkii teendhada ee Exeter uu dhammaaday 17-kii Agoosto, 1844, bikradihii xigmadda lahaa waxay fariintii Qaylada Saqbadh u qaadeen xeebaha bari ee Maraykanka muddo lix iyo lixdan maalmood ah. Waxaa jira waqti ay bikradaha oo dhammu toosaan, oo fasal keliya aanu saliid lahayn, iyo wax kasta oo arrintaas lagu garto. Markii magaca Simoon Barjona loo beddelay Butros, waxaa la calaamadiyaa shaabadaynta boqol iyo afar iyo afartan kun. Halkaas wixii ka dambeeyey Ciise wuxuu bilaabay inuu xertii baro dhacdooyinka la xidhiidha iskutallaabta.

Iskutallaabtu waa astaan muujinaysa xidhitaanka wakhtiga tijaabada; William Millerna, oo lagu sii calaamadeeyey Yooxanaa Baabtiisaha, kaas oo isna lagu sii calaamadeeyey Eliiyaah, ayaa loo kiciyey inuu soo bandhigo “dhacdooyinka la xidhiidha xidhitaanka wakhtiga tijaabada,” sida ay sameeyeen Yooxanaa Baabtiisaha iyo Eliiyaah labaduba. Yooxanaa sidan buu u yidhi.

Laakiin goortuu arkay qaar badan oo Farrisiinta iyo Sadduqiinta ah oo u imanaya baabtiiskiisa, ayuu ku yidhi, Farcanka jilbisyadiin yahow, yaa idiinka digay inaad ka carartaan cadhada imanaysa? Matayos 3:7.

Eliyaah sidan buu u yidhi.

Oo Axaabna wuxuu sameeyey geed Asheeraah; oo Axaabna wuxuu Rabbiga ah Ilaaha reer binu Israa’iil kaga cadhaysiiyey boqorradii reer binu Israa’iil oo isaga ka horreeyey oo dhan in ka badan. Wakhtigiisii ayuu Xi’eel kii reer Beytel ahaa dhisay Yerixoo; aasaaskeedii wuxuu ku dhigay Abiiraam oo ahaa curadkiisii, oo irdaheedii wuxuu ku taagay Saguub oo ahaa wiilkiisii ugu yaraa, sidii eraygii Rabbiga oo uu ku hadlay Yashuua ina Nuun. Oo Eliyaah kii reer Tishbe ahaa, oo ka mid ahaa dadka degganaa Gilecaad, wuxuu Axaab ku yidhi, Rabbiga ah Ilaaha reer binu Israa’iil wuu nool yahay, kan aan hortiiisa taaganahay, sannadahan roob iyo sayax toona ma jiri doono, eraygayga mooyaane. 1 Boqorradii 16:33–17:1.

Iyadoo ka hadlaysa hawshii William Miller ee dib-u-habeeye casri ah, Sister White waxay tidhi:

“Waxay ahayd lama huraan in dadka lagu baraarujiyo halistooda; in la kiciyo si ay isugu diyaariyaan dhacdooyinka culus ee la xiriira xidhitaanka wakhtiga nimcada.” The Great Controversy, 310.

Lixda aayadood ee ugu dambeeya ee Daanyeel kow iyo tobnaad waxay matalaan “dhacdooyinka la xidhiidha xidhitaanka wakhtiga nimcada.” Dhacdooyinkaas waxaa la furfuray wakhtigii dhammaadka sannadkii 1989, waxaana si cad loo muujiyey.

“Kahor iskutallaabtiisii Badbaadiyuhu wuxuu xertiisa u sharraxay in la dili doono oo uu haddana xabaasha ka soo sara kici doono, malaa’iguna way joogeen si ay hadalladiisa ugu daabacaan maanka iyo qalbiga. Laakiin xertii waxay sugayeen samatabbixin ku meel gaadh ah oo laga helo harqoodkii Roomaanka, mana ay qaadan karin fikirka ah in Kan rajadoodii oo dhammu ku urursanaayeen uu ku dhiman doono dhimasho ceeb leh. Erayadii ay u baahnaayeen inay xusuustaan waa laga fogeeyey maankooda; oo markii wakhtigii imtixaanku yimid, wuxuu ku helay iyagoo aan diyaar ahayn. Geeridii Ciise waxay si buuxda u baabi’isay rajadoodii, sidii isagoo aan hore uga diginba. Sidaas oo kale, waxsii sheegyada mustaqbalka

ayaa hortayada looga furay si cad sidii loogu furay xertii erayadii Masiixa. Dhacdooyinka la xidhiidha xidhitaanka wakhtiga nimcada iyo hawsha isu-diyaarinta wakhtiga dhibaatada, si cad ayaa loo soo bandhigay. Laakiin dad aad u badan ma laha wax ka badan fahamka runnahan muhiimka ah sidii iyagoo aan weligood la muujin. Shaydaanku wuxuu feejigan yahay inuu dafiro raad kasta oo ka dhigi lahaa kuwo xigmad u leh badbaadada, oo wakhtiga dhibaataduna wuxuu ku heli doonaa iyagoo aan diyaar ahayn.” The Great Controversy, 595.

Waxay ahayd Kaysariya Filibbi, taas oo ah Panium, taas oo ah aayadaha saddex iyo tobnaad ilaa shan iyo tobnaad, meeshaas oo Masiixu ka bilaabay inuu xertiisa wax kaga dhigo iskutallaabta, sidaasna ku noqotay astaan u taariikhda kulankii xerada Exeter ilaa Oktoobar 22, 1844. Bilowgii dhaqdhaqaaqii dib-u-habaynta ee boqolka iyo afartan iyo afarta kun, “dhacdooyinka la xidhiidha xidhitaanka wakhtiga nimcada” waa la furay, dhammaadka dhaqdhaqaaqa boqolka iyo afartan iyo afarta kunna “dhacdooyinka la xidhiidha xidhitaanka wakhtiga nimcada” waa lagu furay taariikhda qarsoon ee aayadda afartan.

“Maanta, ruuxa iyo xoogga Eliyaas iyo Yooxanaa Baabtiisaha, wargeeyayaal Ilaah u magacaabay ayaa u yeedhaya dareenka dunida xukunka ku wajahan dhacdooyinka culus ee dhowaan dhici doona ee la xidhiidha saacadaha ugu dambeeya ee wakhtiga nimcada iyo muuqashada Masiixa Ciise isagoo ah Boqorka boqorrada iyo Sayidka sayidyada.” Prophets and Kings, 715, 716.

“Dhacdooyinka la xidhiidha xidhitaanka wakhtiga nimcada” waa dhacdooyinka lagu furfuro taariikhda qarsoon ee aayadda afartanaad. Cutubka saddexaad ee Sekaryaah waxaa lagu sawiray muuqaalada ugu dambeeya ee xukunka baaritaanka. Waxyigu wuxuu markhaatifurka Sekaryaah ku daraa kuwii la shaabadeeyey ee ku xusan Yexesqeel cutubka sagaalaad.

Dadka Ilaah waxay la taahayaan oo la ooyayaan karaahiyada dalka lagu sameeyo. Iyagoo ilmeynaya ayay kuwa sharka leh uga digayaan khatarta ku jirta ku tumashada sharciga rabbaaniga ah, murugo aan la sheegi karinna way isku hoosaysiiyaan Rabbiga hortiisa xadgudubadooda aawadood. Kuwa sharka lihi way ku jeesjeesaan murugadooda, waxay ku qoslaan baaqyadooda culus, waxayna ku majaajiloodaan waxa ay ugu yeeraan daciifnimadooda. Laakiin murugada iyo is-hoosaysiinta dadka Ilaah waa caddayn aan la dafiri karin oo muujinaysa inay dib u helayaan xoogga iyo sharafka dabeecadeed ee ku lumay dembiga awgiis. Waa maxaa yeelay waxay u sii dhowaanayaan Masiixa, indhahooduna ay ku foogan yihiin daahirsanaantiisa kaamilka ah, in ay si aad u cad u gartaan dembiga dembi-nimadiisa xad-dhaafka ah. Qoomamadooda iyo is-dullaysigoodu indhaha Ilaah hortiisa aad iyo aad bay uga sii aqbal badan yihiin ruuxa isku-filnaanshaha iyo isla weynida leh ee kuwa aan arkin sabab ay u barooran, ee quudhsada is-hoosaysiinta Masiixa, oo sheegta kaamilnimo iyagoo ku xadgudubaya sharciga quduuska ah ee Ilaah. Qabownaanta iyo is-hoosaysiinta qalbigu waa shuruudaha xoogga iyo guusha. Taajka ammaantu wuxuu sugayaa kuwa ku sujuuda cagta iskutallaabta. Waxaa barakaysan kuwa murugaysan, waayo waa la qalbiqaboojin doonaa.

Kuwa aaminka ah ee tukada waxay yihiin, sida lagu odhan karo, kuwo Ilaah la xidhxidhan. Iyaga qudhoodu ma oga sida ammaan adag loogu gaashaaman yahay. Iyagoo Shayddaan ku

riixayo, taliyayaasha dunidan waxay doonayaan inay iyaga baabbi'yaan; hase ahaatee, haddii indhahoodu furmi lahaayeen, sida indhihii addoonkii Eliishaa loogu furay Dothan, waxay arki lahaayeen malaa'igaha Ilaah oo hareerahooda deggan, kuwaas oo iftiinkooda iyo ammaantooda ku celinaya oo xakamaynaya ciidammada gudcurka.

“Sida dadka Ilaah nafahooda hortiisa ugu dhibaana, iyagoo baryaya daahirnimo qalbi, ayaa amarka la bixiyaa, ‘Ka siiba dharka wasakhda ah’ iyaga; waxaana lagu hadlaa erayada dhiirrigelinta leh, ‘Bal eeg, xumaantaadii waan kaa fogeeyey, oo waxaan kugu huwin doonaa dhar kale.’ Khamiiska aan iin lahayn ee xaqnimada Masiixa ayaa la saaraa carruurta Ilaah ee la tijaabiyey, la duufsaday, hase ahaatee aaminka ku sii hadhay. Kuwa hadhay ee la quudhsaday waxaa lagu huwiyaa dhar ammaano leh, oo aan mar dambe weligood lagu wasakhayn musuqmaasuqa dunida. Magacyadooda waxaa lagu hayaa kitaabka nolosha ee Wanka, iyagoo lagu qoray kuwa aaminka ah ee qarniyada oo dhan. Waxay iska caabiyeen dhagarta khiyaanoolaha; daacadnimadooda lagama jeedin qaylada masduulaagga. Hadda waxay weligood ka nabad qabaan xeeladaha jirrabaadaha. Dembiyadooda waxaa loo wareejiyaa asaasaha dembiga. Kuwii hadhayna dembi-dhaaf iyo aqbalid keliya ma helaan, laakiin waa la maamuusaa. ‘Duub qurux badan’ ayaa madaxooda la saaraa. Waxay ahaan doonaan boqorro iyo wadaaddo Ilaah u ah. Intii Shaydaan eedaymihiisa ku adkaynayey oo uu doonayey inuu kooxdaan baabbi’iyo, malaa’igta quduuska ah, iyagoo aan la arki karin, ayaa hore iyo gadaal u soconayey, iyagoo korkooda saaraya shaabadda Ilaaha nool. Kuwanu waa kuwa Buur Siyoon la taagan Wanka, iyagoo magaca Aabbaha kaga qoran yahay fooddooda. Waxay carshiga hortiisa ku heesaan gabayga cusub, kaas oo ah gabay aan ninna baran karin marka laga reebo boqol iyo afar iyo afartan kun, kuwaas oo dhulka laga soo furtay. ‘Kuwanu waa kuwa Wanka raaca meel kasta oo uu tago. Kuwanu dadka dhexdooda waa laga soo furtay, iyagoo ah midhaha ugu horreeya ee Ilaah iyo Wanka. Afkoodana lagama helin khiyaano; waayo, carshiga Ilaah hortiisa eedla’aan bay ku yihiin.’”

“Hadda waxaa la gaaray dhammaystirka buuxa ee erayadaas Malaa’igta: ‘Haddaba maqal, Yashuuca wadaadka sare ahow, adiga iyo saaxiibbadaa hortaada fadhiya; waayo, iyagu waa niman lala yaabo; waayo, bal eeg, addoonkayga Laanta ah ayaan soo bixin doonaa.’ Masiixa waxaa loo muujiyey inuu yahay Bixiyaha iyo Samatabbixiyaha dadkiisa. Hadda runtii kuwa hadhay waa ‘niman lala yaabo,’ sida ilmaddooda iyo dullinimadii xajkoodii ay meel uga bannaynayaan farxad iyo sharaf ay ku helaan hortiisa Ilaah iyo Wanka. ‘Oo maalintaas Laanta Rabbigu waxay ahaan doontaa qurux iyo ammaan, oo midhaha dhulkuna waxay u ahaan doonaan kuwii reer binu Israa’iil ee baxsaday heer sare iyo bilic. Oo waxay noqon doontaa in kan Siyoon ku hadhay iyo kan Yerusaaalem ku sii hadhay loogu yeedhi doono quduus, xataa mid kasta oo kuwa nool ku qoran Yerusaaalem dhexdeeda ka mid ah.’” Testimonies, volume 5, 474–476.

Boqol iyo afartan iyo afarta kun ee ku jira kitaabka Muujintii waa kooxda Yexesqeel ee “la shaabadeeyey” iyagoo “taahaya oo qaylinaya” xumaatooyinka karaahiyada ah ee dalka ku jira aawadood. Waxaa la shaabadeeyaa marka la siiyo dharka xaqnimada Masiixa iyo cimaamadda quruxda badan oo matasha “boqorro iyo wadaaddo” Butros, kuwaas oo aan hore u ahaan jirin dadka Ilaah, laakiin haatan noqday dadka Ilaah.

Laakiin idinku waxaad tihiin farcan la doortay, wadaadnimo boqornimo leh, quruun quduus ah, dad Ilaah si gaar ah u leeyahay; si aad u muujisaan ammaanta kan idinka yeedhay gudcurka idiin geeyey iftiinkiisa yaabka leh: kuwaas oo waagii hore aan dad ahayn, laakiinse imminka ah dadka Ilaah; kuwaas oo aan naxariis helin, laakiinse imminka helay naxariis.

Gacaliyayaalow, waxaan idinka baryayaa sida qariibbo iyo socdaalayaal, inaad ka fogaataan damacyada jidhka, kuwaas oo la dirira nafta; idinkoo dhexdiinna aan Yuhuudda ahayn ku leh dhaqan daacad ah; si, meeshii ay idiinkaga hadlaan sidii kuwo xumaanfalayaal ah, ay shuqulladiinna wanaagsan, oo ay arki doonaan, ugu ammaanaan Ilaah maalinta booqashada. 1 Butros 2:9–12.

Haddaba haddaba, haddii aad codkayga si dhab ah u addeecdaan oo aad axdigayga xajisaan, markaas waxaad ii ahaan doontaan hanti ii gaar ah oo ka sarraysa dadyowga oo dhan; waayo, dunida oo dhammu anigaa iska leh. Oo waxaad ii ahaan doontaan boqortooyo wadaaddo ah iyo quruun quduus ah. Kuwanu waa erayadii aad kula hadli doonto reer binu Israa’iil. Baxniintii 19:5, 6.

“Maalmaha ugu dambeeya ee taariikhda dhulkan, axdiga Ilaah la leeyahay dadkiisa amarradiisa dhawra waa in dib loo cusboonaysiiyaa. ‘Oo maalintaas waxaan iyaga axdi ula dhigi doonaa dugaagga duurka, iyo haadadka samada, iyo waxa gurguurta dhulka; oo qaansada iyo seefta iyo dagaalkana waan ka jebin doonaa dhulka, oo waxaan ka dhigi doonaa inay ammaan ku seexdaan. Oo weligay ayaan kuu meherin doonaa; haa, waxaan kugu meherin doonaa xaqnimo, iyo caddaalad, iyo raxmad jacayl leh, iyo naxariisooyin. Xataa waxaan kugu meherin doonaa aaminimo; oo waxaad garan doontaa Rabbiga.’”

“Oo maalintaas way dhici doontaa, anigu waan maqli doonaa, ayaa Rabbigu leeyahay; samooyinka waan maqli doonaa, iyaguna dhulka ayay maqli doonaan; dhulkuna wuxuu maqli doonaa hadhuudhka, iyo khamriga, iyo saliidda; iyaguna waxay maqli doonaan Yesreceel. Oo iyada dhulka ayaan naftayda ugu beeran doonaa; oo waxaan u naxariisan doonaa tii aan naxariis helin; oo kuwii aan dadkayga ahayn waxaan ku odhan doonaa, Adigu waxaad tahay dadkayga; iyaguna waxay odhan doonaan, Adigu waxaad tahay Ilaahaygayga.’ Hoosheeca 2:14–23.”

“Maalintaas, ... kuwa hadhay oo reer binu Israa’iil ah, iyo kuwa ka baxsaday reer Yacquub, ... Rabbiga, Kan Quduuska ah ee Israa’iil, ayay run ku tiirsanaan doonaan.” Ishacyaah 10:20. “Quruun kasta, qabiil kasta, af kasta, iyo dad kasta” dhexdood waxaa ka iman doona kuwo si farxad leh uga jawaabi doona farriinta ah, “Ilaah ka cabsada, oo ammaanta isaga siiya; waayo, saacaddii xukunkiisa waa timid.” Waxay ka jeesan doonaan sanam kasta oo ku xira dhulkan, oo waxay “caabudi doonaan kii sameeyey samada, iyo dhulka, iyo badda, iyo ilaha biyaha.” Waxay iska xorayn doonaan dabin kasta oo ku wareersan, oo dunida horteeda ayay u taagnaan doonaan iyagoo ah taallooyin naxariista Ilaah. Iyagoo addeecaya amar kasta oo Rabbaani ah, malaa’igaha iyo dadkuba waxay u aqoonsan doonaan inay yihiin kuwa “xajiya amarrada Ilaah, iyo rumaysadka Ciise.” Muujintii 14:6–7, 12.

“Bal eeg, waxaa imanaya maalmo, ayaa Rabbigu leeyahay, oo ninkii qodi jiray uu gaadhi doono kii goosanayay, kii canabkana tumayayna kii iniinta beerayay; oo buurahu waxay daadin doonaan khamri macaan, oo kuraha oo dhammuna way dhalaali doonaan. Oo waxaan

soo celin doonaa maxaabiisnimada dadkayga reer binu Israa'iil, oo waxay dhisi doonaan magaalooyinkii baabba'ay, wayna degi doonaan; waxay beeran doonaan beero canab ah, oo way cabbi doonaan khamrigooda; waxay kaloo samayn doonaan beero, oo way cuni doonaan midhahooda. Oo waxaan ku dhex beerayaa dalkooda, oo mar dambe lagama rujin doono dalkooda aan iyaga siiyey, ayaa Rabbiga Ilaahiinna ahu leeyahay. Amos 9:13–15.” Review and Herald, February 26, 1914.

Way caddahay in laga bilaabo xilliga jiilka ugu dambeeya ee la doortay ee boqol iyo afartan iyo afarta kun la shaabadeeyo, inay weli jiraan quruumo aan Yuhuud ahayn oo ay saamayn ku yeelan karto hab-nololeedka (wada-sheekaysiga) boqol iyo afartan iyo afarta kun inta lagu jiro maalinta booqashadii quruumaha aan Yuhuudda ahayn.

“Awoodda aadanaha iyo xoogga aadanuhu ma ay dhisin kiniisadda Ilaah, mana ay burburin karaan. Ma aha korkii dhagaxa xoogga aadanaha, laakiinse waxay kiniisaddu ku dhisan tahay Ciise Masiix, Dhagaxii Weligiis, ‘oo albaabbada jahannamana kama adkaan doonaan.’ Matayos 16:18. Joogitaanka Ilaah ayaa xasillooni siiya qaddiyaddiisa. ‘Ha isku hallaynina amiirrada, ama wiilka aadanaha,’ waa erayga inooga yimaada. Sabuurka 146:3. ‘Xasilloonida iyo kalsoonida ayaa xooggiinnu ahaan doona.’ Ishacyaah 30:15. Hawsha Ilaah ee ammaanta badan, oo ku dhisan mabaadi’da weligeed ah ee xaqnimada, marnaba waxba kuma dambayn doonto. Waxay uga sii socon doontaa xoog ilaa xoog, ‘ma aha xoog, mana aha awood, laakiinse waa Ruuxayga, ayaa Rabbiga ciidammadu leeyahay.’ Sekaryaah 4:6.”

Ballanqaadka ah, “Gacmihii Serubaabel ayaa dhigay aasaaska gurigan; gacmihiisuna way dhammayn doonaan,” si dhab ah ayuu u rumoobay. Aayadda 9. “Odayaashii Yuhuuddu way dhiseen, wayna ku liibanaayeen wax sii sheegiddii Xaggay nebigii iyo Sekaryaah ina Ciddoo. Wayna dhiseen, wayna dhammeeyeen, sida uu amray Ilaaha reer binu Israa'iil, iyo sida uu amray Kuuros, Daariyus, iyo Artaxshasta oo ahaa boqorkii Faaris. Oo gurigan waxaa la dhammeeyey maalintii saddexaad ee bisha Aadaar [bisha laba iyo tobnaad], taas oo ahayd sannaddii lixaad oo boqornimadii Boqor Daariyus.” Cesraa 6:14, 15. Nebiyo iyo Boqorro, 595, 596.

Aayadaha saddex iyo tobnaad ilaa shan iyo tobnaad waxay matalaan dhacdooyinka nebiyadeed ee horseeda xidhitaanka wakhtiga imtixaanka ee kuwa Sabtida xajiya marka la dejiyo sharciga Axadda. Waxa kale oo ay matalaan tallaabada saddexaad ee saddexda tallaabo ee ku xusan aayadda tobnaad ee Daanyeel laba iyo tobnaad. Aayadda tobnaad waa “daahirinta,” aayadaha kow iyo tobnaad iyo laba iyo tobnaadna waxay matalaan “la caddaysiiyey,” halka aayadaha saddex iyo tobnaad ilaa shan iyo tobnaad ay matalaan imtixaanka lagu kala saaro ee ay bikradaha Sabtida xajiya “lagu tijaabiyo.”

Fariinta gudaha ee ku jirta kitaabka Daanyeel waxaa lagu metelaa muujintii Webiga Ulay ee cutubyada toddobaad ilaa sagaalaad, fariinta dibaddana waxaa lagu metelaa muujintii Webiga Hiddeqel ee cutubyada tobnaad ilaa laba iyo tobnaad. Cutubka laba iyo tobnaad waa gunaanadka ugu sarreeya ee labada muujinba, wuxuuna soo bandhigayaa habka Masiixu ku kiciyo oo ku nadiifiyo boqol iyo afartan iyo afarta kun. Aayadaha toban ilaa lix iyo toban waxay metelaan taariikhda qarsoon ee aayadda afartan laga bilaabo 1989 ilaa sharciga Axadda ee aayadda afartan

iyo kow iyo lix iyo toban. Aayadaha ku habboon taariikhda qarsoon waxay metelaan dhammaystirka kaamilka ah ee aayadda tobnaad ee cutubka laba iyo tobnaad.

Qaar badan waa la daahirin doonaa, oo la caddayn doonaa, oo la tijaabin doonaa; laakiin kuwa sharka leh si shar leh bay u falayaan; oo kuwa sharka leh midkoodna ma fahmi doono; laakiin kuwa xigmadda leh way fahmi doonaan. Oo laga bilaabo wakhtiga allabariga joogtada ah la qaadi doono, oo karaahiyada baabba'a keenta la taagi doono, waxaa jiri doona kun iyo laba boqol iyo sagaashan maalmood. Waxaa barakaysan kan suga, oo gaadha kun iyo saddex boqol iyo shan iyo soddon maalmood. Daniel 12:10–12.

“Kuwa caqliga leh” ee fahmaya aayadaha tobnaad ilaa lix iyo tobnaad, oo lagu shaabadeeyey labadaba “caqli ahaan” iyo “ruux ahaan,” waa kuwa fahmaya farriinta nebiyadeed ee dibadda ah ee lagu matalay taariikhda qarsoon ee aayadda afartanaad, oo waxay “caqli ahaan” ugu degeen fahamkaas ka hor sharciga Axadda. “Kuwa caqliga leh” waa kuwa lagu beddelay farriinta gudaha ah ee lagu matalay Muujintii cutubka kow iyo tobnaad iyo aayadda kow iyo tobnaad, oo waxay ku degeen waayo-aragnimadaas ka hor sharciga Axadda.

“Xigmadda leh” waa kuwa helay “barakada” la xiriirta “sugidda,” taasoo ku calaamadaynaysa boqol iyo afar iyo afartan kun inay yihiin kuwa rumoobiya dhammaystirka qumman oo ugu dambeeya ee tobanka bikradood. Muujintii kow iyo toban aayadda kow iyo tobnaad waxay timid Luulyo 2023, sidaasna waxay ku calaamadaysay “wakhtiga dhammaadka,” marka Daanyeel iyo Muujintuba laba markhaati ku muujiyaan in korodhka aqoonta ee la furfuray Luulyo 2023 uu tilmaamayo habka shaabadaynta ee boqol iyo afar iyo afartan kun. Kow iyo toban lagu daray kow iyo toban waa labaatan iyo laba, taas oo ah astaan muujinaysa isu-geynta ilaahnimada iyo dadnimada, kuwa ka gudba habka daahirinta ee saddexda tallaabo leh ee soo saara boqol iyo afar iyo afartan kunna waxaa lagu aqoonsaday Daanyeel 12:12, taasoo bixisa saxceex kale oo Palmoni ah, waayo laba iyo toban jeer laba iyo toban waa boqol iyo afar iyo afartan kun.

Waxaan sii wadi doonaa daraasaddan maqaalka xiga.